

Rekenkamer Zaanstad

Weesperstraat 105A
1018 VN Amsterdam

Gemeente Zaanstad
T.a.v. de gemeenteraad
Postbus 2000
1500 GA Zaandam

datum 13 mei 2024
ons kenmerk RZ_24_017
behandeld door J. Caffé
cc -
onderwerp Monitor informatie Zaanse financiën – Observaties bij de *Jaarstukken 2023*
bijlagen -

Geachte leden van de gemeenteraad,

U krijgt deze brief in het kader van de *Monitor informatie Zaanse financiën*. In dit onderzoek volgen we de financiële informatievoorziening in Zaanstad. We doen dit door een beperkte analyse van de financiële documenten die het college van B en W van Zaanstad naar de gemeenteraad stuurt.

We onderzoeken deze documenten niet uitputtend. We kijken naar dingen die ons opvallen. Voor enkele zaken geven we in deze brief aandachtspunten en vraagpunten weer. Een *vraagpunt* is een onderwerp waarover wij de raadsleden adviseren aan het college om extra informatie te vragen. Een *aandachtspunt* is een onderwerp dat wij onder de aandacht willen brengen bij de gemeenteraad.

Deze brief gaat over de *Jaarstukken 2023*. De raad krijgt met de jaarstukken inzicht in de besteding van de in de begroting toegekende middelen en de mate waarin de gestelde beleidsdoelen zijn gerealiseerd. Het perspectief van de rekenkamer is de informatiewaarde van de *Jaarstukken 2023* en de ontwikkelingen en vraagstukken die daarin zichtbaar zijn. Wij benoemen in deze brief enkele zaken die ons vanuit dat kader zijn opgevallen. Onze waarnemingen zijn aanvullend op die van de accountant.

In deze brief gaan wij in op vijf onderwerpen:

- 1 De oorzaken en effecten van de onderbesteding van € 13 miljoen;
- 2 Aanpak achterstallig onderhoud;
- 3 Inzicht in financiële ontwikkelingen gedurende het gehele jaar;
- 4 Betekenisvolle indicatoren;
- 5 De benodigde weerstandscapaciteit en de Algemene reserve.

1. De oorzaken en effecten van de onderbesteding van € 13 miljoen

In de *Jaarstukken 2023* wordt een voordelig rekeningresultaat gepresenteerd van € 13,7 miljoen.^a Zoals duidelijk wordt in de tabel hieronder, past dit in een trend van de afgelopen drie jaren waarbij de gemeente het jaar kon afsluiten met een positief rekeningresultaat.

Tabel 1 - Rekeningresultaat 2021-2023

Jaar	Resultaat ^b	Vershil t.o.v. begroting (x € 1.000)	Vershil t.o.v. begroting na wijziging (x € 1.000)
2021 ^c	-10.767	-13.642	-10.314
2022 ^d	-18.034	-18.034	-7.793
2023 ^e	-13.684	-13.443	-5.674

Bron: Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2021; 2022; 2023*, bewerking Rekenkamer Zaanstad.

In de financiële hoofdlijnen van de jaarstukken wordt het financieel resultaat van gemeente Zaanstad weergegeven. In de toelichting op het rekeningresultaat gaat het college met name in op de financiële afwijkingen. Uit de toelichting op de voor- en nadelen is meestal goed af te leiden wat de aard van de grootste meevallers is, bijvoorbeeld waar sprake is van externe ontwikkelingen buiten de invloedssfeer van de gemeente (onder meer bij Hogere rentebaten treasury en Hogere baten verhuur en erfpacht). Op andere plekken is de aard van de meevaller minder duidelijk toegelicht. Zo is bij Lagere lasten budget slim investeren sprake van “strakke sturing op de uitgaven, inzet op lopende verplichtingen en maatregelen tot terugdringen van zorgkosten en kwaliteitsverbetering”,^f maar wordt onvoldoende duidelijk of die strakke sturing in komende jaren kan worden gehandhaafd.

Als we kijken naar de toelichting op de voor- en nadelen, is niet altijd duidelijk of de mee- en tegenvallers een incidenteel of structureel karakter hebben. Zo worden de hogere baten voor verhuur en erfpacht (€ 0,7 miljoen) toegeschreven aan een toename van het aantal overeenkomsten met betrekking tot de verhuur van stukjes openbaar groen. En waren de werkelijke indexatie van de tarieven voor huur (grond en gebouwen) en door te berekenen servicekosten hoger dan geraamd.^g Deze redenering is identiek aan de redenering die bij dit onderwerp in de *Jaarstukken 2022* wordt besproken.^h

Uiteraard is het rekeningresultaat gunstig voor de financiën van de gemeente: er zijn per saldo minder kosten gemaakt dan aanvankelijk verwacht. Inzicht in de belangrijke ontwikkelingen van het verslagjaar helpt de raad de belangrijke vraagstukken voor de

^a Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 10.

^b Een negatief getal betekent in de *Jaarstukken 2023* van de Gemeente Zaanstad een positief resultaat.

^c Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2021*, p. 188.

^d Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2022*, p. 199.

^e Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 288.

^f Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 11.

^g Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 11.

^h Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, pp. 11-12.

komende jaren te benoemen. Met dit inzicht kan de raad beter inschatten wat dit betekent voor de (toekomstige) inzet op gemeentelijke doelen.

Vraagpunt: wij raden de gemeenteraad aan het college te vragen om een nadere toelichting op de aard en het karakter van de belangrijkste oorzaken van de onderbesteding.

Maatschappelijke effecten

Hoewel het rekeningresultaat gunstig is voor de financiën van de gemeente, is de vraag aan de orde in hoeverre hierdoor bepaalde maatschappelijke doelen niet zijn gerealiseerd en wat dit betekent voor de stad.

Dat die gevolgen er zijn, blijkt onder meer uit een toelichting waarin wordt verwezen naar minder taaltrajecten voor nieuwkomers.ⁱ Ook de onderbesteding bij de haalbaarheidsonderzoeken voor Flexwonen is noemenswaardig, waarbij één locatie niet geschikt is gebleken, en de overige vier gebieden meer tijd voor onderzoek vergen.^j Uitstel hiervan betekent een beperking in het woningaanbod op korte termijn voor de opvang van Oekraïense vluchtelingen, statushouders, spoedzoekers en Zaanse starters op de woningmarkt – oftewel, de beoogde doelgroepen van Flexwonen.^k

Uit de jaarstukken is nu niet eenvoudig te achterhalen wat de belangrijkste maatschappelijke effecten zijn van de onderbesteding van € 13 miljoen.

Vraagpunt: wij raden de gemeenteraad aan het college te vragen welke gevolgen de onderbesteding heeft voor de belangrijkste maatschappelijke doelen en wat hiervan de effecten voor de stad zijn.

2. Aanpak achterstallig onderhoud

De paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen van de jaarstukken gaat in op de staat van onderhoud. Voor een aantal categorieën kapitaalgoederen is de staat van het onderhoud aangegeven en in hoeverre er sprake is van achterstallig onderhoud.

Tabel 2 - Achterstallig onderhoud

Categorie	2022 ^l	2023 ^m
Wegen	€ 20,4	€ 20,9
Kunstwerken	€ 2,1	€ 7,4
OV/VRI's	€ 5,8	€ 7,9
Riolering	€ 1,2	€ 1,1

ⁱ Bijvoorbeeld: doordat het vinden van een geschikte locatie moeizaam bleek en ook Sagènn last heeft van het landelijk tekort aan taaldocenten, heeft deze aanbieder minder trajecten kunnen aanbieden dan aanvankelijk afgesproken. Bron: Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 50.

^j Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 49.

^k Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 35.

^l Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2022*, p. 120.

^m Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 123.

Categorie	2022 ^l	2023 ^m
Watergangen (duikers)	€ 0,1	€ 2,1
Groen (excl. sportfaciliteiten)	€ 7,4	€ 11,2
Totaal	€ 37,0	€ 50,6

Bron: Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2022; 2023*, bewerking Rekenkamer Zaanstad.

Het achterstallig onderhoud op sommige kapitaalgoederen is in 2023 toegenomen met in totaal € 13,6 miljoen ten opzichte van 2022. Volgens de toelichting hierbij is voor geen van de categorieën sprake van toereikende voorzieningen en reserves voor het achterstallig onderhoud. Tegelijkertijd stelt het college verderop in de jaarstukken dat “de financiële ruimte er is om de achterstanden in te lopen als de civieltechnische voorbereidingscapaciteit voldoende is”.ⁿ Mogelijk doelt het college op de onderbesteding bij investeringen. Een deel van de onderbesteding bij het programma Verstedelijking wordt toegeschreven aan onvoldoende capaciteit. Dit is een belangrijke reden waarom investeringen niet zijn uitgevoerd en/of worden doorgeschoven naar het volgende jaar.^o In de toelichtingen is echter niet transparant hoe de beschikbare financiële ruimte voor achterstallig onderhoud is vastgelegd, terwijl het achterstallig onderhoud wel oploopt.

Vraagpunt: wij raden de gemeenteraad aan het college te vragen om een nadere toelichting op de informatie in de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen waarin gesteld wordt dat de financiële ruimte toereikend is om het achterstallig onderhoud in te lopen.

3. Inzicht in financiële ontwikkelingen gedurende het gehele jaar

De jaarstukken geven informatie over de financiële ontwikkelingen ten opzichte van de *Najaarsrapportage 2023* (hierna: *Narap 2023*). Dit is in overeenstemming met het budgetrecht van de raad, omdat met de vaststelling van de *Narap 2023* de raad een gewijzigde begroting heeft vastgesteld. De jaarstukken zijn echter de verantwoording over het gehele verslagjaar en de raad is gebaat bij inzicht in de meest omvangrijke financiële en beleidsinhoudelijke ontwikkelingen over het geheel van het verslagjaar.

In onze [brief van 15 mei 2023](#) hebben we al gewezen op het belang van inzicht in de financiële ontwikkelingen gedurende het jaar en dat willen we hier opnieuw benadrukken. Dit niet alleen vanuit de noodzaak om financiële ontwikkelingen te kunnen volgen en duiden, maar ook omdat ze als spiegel kunnen dienen voor de lopende *Begroting 2024* en de toekomstige *Begroting 2025*.

De jaarstukken laten zien dat het saldo van baten en lasten^p ruim € 17 miljoen hoger is dan

ⁿ Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 124.

^o Bij de productgroepen Civiel, groen en speelplaatsen, Verkeer regelinstantie / openbare verlichting, Waterhuishouding, en Vastgoed wordt in de toelichtingen aangegeven dat de afwijking ten opzichte van de *Narap 2023* komt doordat er onvoldoende personele capaciteit is om de werkzaamheden uit te voeren. Bron: Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 123.

^p Dit saldo geeft aan in hoeverre de kosten en opbrengsten met elkaar in evenwicht zijn. Bij het saldo van baten en lasten wordt de inzet van middelen vanuit de reserves (of het toevoegen van middelen daaraan) niet meegerekend. Dit in tegenstelling tot het rekeningenresultaat dat het financieel resultaat weergeeft na mutaties van reserves.

oorspronkelijk begroot en bijna € 11 miljoen hoger dan bij de laatste begrotingswijziging. Dit is terug te leiden tot een aantal programma's en producten waar er aanzienlijke verschillen zijn opgetreden gedurende het jaar.^q

In de bijlage van deze brief hebben wij geprobeerd de grote verschillen tussen de oorspronkelijke begroting en de jaarrekening voor zes producten te volgen.^r

Uit onze analyse blijkt dat het moeilijk is om de oorsprong van de grote verschillen bij deze producten te achterhalen. De jaarstukken lichten de verschillen alleen op programmaniveau toe, wat het lastig maakt om de verschillen op productniveau te doorgronden. Daarnaast worden de verschillen uitsluitend vergeleken met de *Narap 2023*. Het vereist hierdoor het raadplegen van meerdere documenten om de verschillen ten opzichte van de oorspronkelijke begroting te kunnen volgen en duiden.^s Dit maakt het complex om inzicht te krijgen in grote afwijkingen op productniveau, maar ook om per programma gedurende het jaar te volgen en inzicht te krijgen in grote afwijkingen en de bijbehorende verklaringen.

Vraagpunt: wij raden de gemeenteraad aan om het college te vragen een toelichting te geven op de grootste financiële afwijkingen die gedurende het jaar zowel op programma- als op productniveau zijn opgetreden, in vergelijking met de oorspronkelijke begroting.

4. Betekenisvolle indicatoren

Zaanstad heeft per begrotingsprogramma een aantal indicatoren benoemd, bedoeld om de realisatie van beleidsdoelstellingen in beeld te brengen.

Wij hebben in de tabel in bijlage 2 voor de eerste drie programma's (Kansengelijkheid, Verstedelijking en Duurzaamheid) de stand van de indicatoren opgenomen. In de tabel is aangegeven of een indicator gelijk of hoger is dan de streefwaarde (**groen**), lager dan de streefwaarde (**geel**) of als in het geheel geen waarde is ingevuld (**grijs**). Het cijfer geeft het aantal indicatoren aan. In totaal hebben we 35 indicatoren beoordeeld.

In het overzicht wordt duidelijk dat voor de programma's 1 tot en met 3 voor een aantal van de indicatoren een streefwaarde, meting of omschrijving ontbreekt. De toelichting hiervoor is divers. Voorbeelden zijn:

- De prestaties op de indicatoren voor armoede en schuldenaankpak zijn afkomstig van CBS-rapportages die nog niet beschikbaar zijn;^t
- De indicator over participatie is nog niet gedefinieerd. In de *Begroting 2023* is hierover gezegd dat het college hierover in gesprek gaat met de raad.^u In de

^q Gemeente Zaanstad, *Jaarrekening 2023*, pp. 204 en 318.

^r Aan de lastenkant hebben wij dit gedaan voor de producten Armoede en schuldenaankpak (programma Kansengelijkheid), Gebiedsontwikkeling (programma Verstedelijking) en Dienstverlening (programma Samen werken aan Zaanstad). Aan de batenkant hebben we ons gericht op de grote verschillen bij de producten Werk, participatie en inburgering (programma Kansengelijkheid), Gebiedsontwikkeling (programma Verstedelijking), en Algemene uitkering (programma Financiën).

^s Waaronder de *Begroting 2023*, de *Voorjaarsnota 2023* en de *Narap 2023*.

^t Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 40.

^u Gemeente Zaanstad, *Begroting 2023-2026*, p. 47.

jaarstukken wordt verwezen naar het nog op te stellen gemeentebrede participatiebeleid;^v

- De prestatie op de indicator voor restafval was nog niet beschikbaar. Het college geeft in de toelichting aan dat de eerder gestelde streefwaarde niet de ambitie van het college is.^w
- Een bruikbare indicator voor biodiversiteit is nog niet vastgesteld.^x

De indicatoren geven hierdoor een beperkt beeld van de sturing op de realisatie van beleidsmatige speerpunten.

Vraagpunt: wij raden u aan om het college te vragen welke stappen er zijn gezet om de informatiewaarde van de indicatoren te verbeteren.

5. De benodigde weerstandscapaciteit

Het college is verantwoordelijk voor de risicobeheersing. Het college vertaalt de mogelijke impact van financiële risico's naar de benodigde weerstandscapaciteit. Ten opzichte van de *Begroting 2023* is de benodigde weerstandscapaciteit gestegen met € 5,6 miljoen (€ 16,7 miljoen respectievelijk € 22,3 miljoen^y). De algemene reserves moeten minimaal op het niveau zijn van de benodigde weerstandscapaciteit. Om hieraan te voldoen, is een toevoeging van € 3,4 miljoen nodig aan de Algemene reserve.^z

In de *Jaarstukken 2023* beschrijft het college de ontwikkeling van het risicoprofiel van de gemeente. Dat levert echter beperkt inzicht op in de (evaluatie van de effectiviteit van de) beheersingsmaatregelen van de gemeente. Het is bijvoorbeeld niet altijd helder welke maatregelen het college precies neemt om de risico's te beheersen en de toename van de benodigde weerstandscapaciteit te beperken.

Een illustratief voorbeeld is het risico dat de vraag naar en/of inzet van jeugdzorg in Zaanstad groter is dan waar in de begroting rekening mee is gehouden (risico 2).^{aa} Bij dit risico worden twee soorten beheersmaatregelen genoemd: landelijk en lokaal. Als lokale maatregel wordt alleen beschreven hoe het college financieel rekening houdt met de toename van de inzet van de jeugdzorg, maar er wordt niet aangegeven welke beleidsmatige maatregelen het college neemt om deze groei te beheersen. Ook de beschrijving van de beheersmaatregelen voor andere risico's is soms beperkt (bijvoorbeeld bij risico's 4, 5, 6, 8, 9 en 11), of er worden geen beheersingsmaatregelen genoemd (bijvoorbeeld bij risico's 3 en 7).

Aandachtspunt: wij raden de gemeenteraad aan aandacht te geven aan gerichte risicobeheersing door het college, om de toename van de benodigde weerstandscapaciteit zoveel mogelijk te beperken en zodoende ook het beslag hiervan op de algemene reserve.

^v Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 67.

^w Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 87. De streefwaarde restafval voor 2026 (100 kilogram per bewoner per jaar) is een landelijke ambitie. Zaanstad ondersteunt dit doel, maar heeft op dit moment geen actieplan om dat te realiseren.

^x Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 54.

^y Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 119.

^z De extra storting vindt plaats bij de *Voorjaarsnota 2024*.

^{aa} Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 113.

Afsluiting

Ik hoop u met deze brief te hebben geïnformeerd over enkele vraag- en aandachtspunten na onze lezing van de *Jaarstukken 2023* van Zaanstad. Neemt u gerust contact op met mij als u nog vragen heeft. Deze brief en onze eerdere brieven in het kader van de *Monitor informatie Zaanse financiën* kunt u [op onze website](#) terugvinden.

Met vriendelijke groet,

A.L. Daalder
directeur Rekenkamer Zaanstad

Bijlage 1 Verschillenanalyse baten en lasten

In deze bijlage staan vergelijkingstabellen waarin we de baten- en lastenontwikkeling op programma- en productniveau hebben weergegeven.^{bb} Daarnaast is hier de korte analyse te vinden op de navolbaarheid van de grootste afwijkingen voor een aantal producten.

Tabel 1a - Overzicht van verschillen in baten en lasten

Programma		Begroting vs. realisatie (x € 1.000)	Begroting na wijziging vs. Realisatie (x € 1.000)
Kansengelijkheid	Baten	-24.136	6.719
	Lasten	26.770	- 4.080
Verstedelijking	Baten	-13.430	13.646
	Lasten	-13.415	-16.412
Duurzaamheid	Baten	-3.527	853
	Lasten	-952	-1.800
Gezondheid	Baten	-3.933	2.010
	Lasten	2.921	-4.083
Economie, kunst & cultuur	Baten	-314	335
	Lasten	1.662	-912
Veiligheid	Baten	-1.248	-114
	Lasten	1.963	242
Samen werken aan Zaanstad	Baten	-4.081	-1.109
	Lasten	7.686	-1.261
Financiën	Baten	-19.554	-4.968
	Lasten	-393	-28
Saldo van baten en lasten		-17.123	-10.964

Bron: Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, pp 204-205; pp. 316-318, bewerking Rekenkamer Zaanstad.

Tabel 1b - Verschillenanalyse baten 2023

Programma		Begroting vs. realisatie (x € 1.000)	Begroting na wijziging vs. realisatie (x € 1.000)
Kansengelijkheid		-24.136	6.719
	Onderwijs	335	42
	Actief burgerschap	-9.770	8.965

^{bb} Positieve waarden in de tabellen zijn nadelen, negatieve waarden zijn voordelen.

Programma		Begroting vs. realisatie (x € 1.000)	Begroting na wijziging vs. realisatie (x € 1.000)
	Werk, participatie en inburgering	-11.502	-361
	Armoede- en schuldenaanpak	-3.200	-1.927
Verstedelijking		13.430	13.646
	Stedelijke ontwikkeling	-4.420	2.638
	Openbare ruimte	-850	0
	Mobiliteit	-525	-101
	Gebiedsontwikkeling	23.231	12.752
	Grondzaken en vastgoed	-4.007	-1.643
Samen werken aan Zaanstad		-4.081	-1.110
	Bestuur	-1.835	-544
	Dienstverlening	-365	-81
	Organisatie	-1.881	-485
Financiën		-19.554	-4.968
	Lokale heffingen	-222	-687
	Algemene uitkering	-17.529	-3.148
	Dividend	-195	3
	Saldo financieringsfunctie	-1.610	-1.138

Bron: Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, pp. 204-205 en 316-318, bewerking Rekenkamer Zaanstad.

Tabel 1c - Verschillenanalyse lasten 2023

Programma		Begroting vs. Realisatie (x € 1.000)	Begroting na wijziging vs. realisatie (x € 1.000)
Kansengelijkheid		26.770	4.080
	Onderwijs	-208	-53
	Actief burgerschap	8.038	-6.848
	Werk, participatie en inburgering	6.296	-3.506
	Armoede- en schuldenaanpak	12.643	6.327
Verstedelijking		-13.415	-16.413
	Stedelijke ontwikkeling	5.556	-4.432
	Openbare ruimte	3.546	-12
	Mobiliteit	439	-846
	Gebiedsontwikkeling	-24.999	-11.530
	Grondzaken en vastgoed	2.043	408
Samen werken aan Zaanstad		7.686	-1.261
	Bestuur	1.158	-252
	Dienstverlening	3.984	343
	Organisatie	2.543	-1.353
Financiën		-393	-28

Bron: Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, pp. 204-205 en 316-318, bewerking Rekenkamer Zaanstad.

Toelichting op hogere of lagere lasten

De volgende producten van de onderstaande programma's zijn de grootste mutaties ten aanzien van de lasten:

Programma Kansengelijkheid – product Armoede en schuldenaanpak

De gerealiseerde lasten zijn € 12,6 miljoen hoger dan oorspronkelijk begroot.^{cc} Ten opzichte van de *Narap 2023* zijn de gerealiseerde lasten € 6,3 miljoen hoger dan begroot. Het verschil ten opzichte van de *Narap 2023* heeft mogelijk verband met de tegemoetkoming van de energiekosten (€ 6,04 miljoen) en wellicht ook met de lasten van de gedupeerden van de kinderopvangtoeslagaffaire (-€ 0,92 miljoen).^{dd} In de *Narap 2023* is op programmaniveau een relatief kleine bijstelling geweest op de lasten (€ 1,37 miljoen hogere lasten).^{ee} De grootste wijziging zit mogelijk in de *Voorjaarnota 2023*.

Programma Verstedelijking – product Gebiedsontwikkeling

De gerealiseerde lasten zijn € 25,0 miljoen lager dan begroot.^{ff} Ten opzichte van de *Narap 2023* zijn de gerealiseerde lasten € 11,5 miljoen lager dan begroot. De afwijkingen op het product Gebiedsontwikkeling worden volgens het college verklaard in het *Meerjarenperspectief Grondexploitaties (MPG) 24.1*.^{gg} Er wordt verder geen toelichting gegeven in de *Jaarstukken 2023*. In de *Narap 2023* zijn de lasten (op programmaniveau) omhoog bijgesteld (+€ 4,43 miljoen).^{hh} Het is moeilijk om te achterhalen welke wijzigingen gaan over het product Gebiedsontwikkeling.

Programma Samen werken aan Zaanstad – product Dienstverlening

De gerealiseerde lasten zijn € 4,0 miljoen hoger dan oorspronkelijk begroot.ⁱⁱ Vergeleken met de *Narap 2023* liggen de gerealiseerde lasten € 0,3 miljoen hoger dan begroot. Dit verschil kan deels verband hebben met een saldo-neutraal effect van de uitgifte van reisdocumenten (€ 0,20 miljoen).^{jj} In de *Narap 2023* waren de lasten met € 3,46 miljoen hoger bijgesteld.^{kk} In de toelichting op de afwijkingen kan echter geen duidelijk verband gemaakt worden met het product Dienstverlening. Een overschrijding van het budget voor verkiezingen, die € 0,45 miljoen bedraagt, lijkt wel gerelateerd aan dienstverlening (€ 0,45 miljoen). Voor de andere lastenstijgingen is er geen directe link met het product.

Toelichting op hogere of lagere baten

De volgende producten van de onderstaande programma's zijn de grootste mutaties ten aanzien van de baten:

Programma Kansengelijkheid – product Werk, participatie en inburgering

De gerealiseerde baten zijn € 11,5 miljoen hoger dan oorspronkelijk begroot.^{ll} Ten opzichte

^{cc} Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 316.

^{dd} Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, pp. 28-29.

^{ee} Gemeente Zaanstad, *Narap 2023*, p. 13.

^{ff} Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 316.

^{gg} Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, pp. 49.

^{hh} Gemeente Zaanstad, *Narap 2023*, p. 17.

ⁱⁱ Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 316.

^{jj} Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 99.

^{kk} Gemeente Zaanstad, *Narap 2023*, p. 36.

^{ll} Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 317.

van de *Narap 2023* zijn de gerealiseerde baten € 0,3 miljoen hoger dan begroot. De afwijking heeft mogelijk verband met de hogere baten van het Rijk (-€ 0,33 miljoen). Dit betrof een bijdrage in de kosten van kwijtschelding van schulden en was een nabetaling over 2021.^{mmm} De overige afwijkingen worden in de *Narap 2023* en *Voorjaarnota 2023* vermeld.

Programma Verstedelijking – product Gebiedsontwikkeling

De gerealiseerde baten zijn € 23,2 miljoen lager dan oorspronkelijk begroot.ⁿⁿ Ten opzichte van de *Narap 2023* zijn de gerealiseerde baten € 12,8 miljoen lager dan begroot. De afwijkingen op het product Gebiedsontwikkeling worden verklaard in het *Meerjarenperspectief Grondexploitaties* (MPG) 24.1.^{oo} Er wordt verder geen toelichting gegeven in de *Jaarstukken 2023*.

Programma Financiën – product Algemene uitkering

De gerealiseerde baten zijn € 17,5 miljoen hoger dan oorspronkelijk begroot.^{pp} Ten opzichte van de *Narap 2023* zijn de gerealiseerde baten € 3,1 miljoen hoger dan begroot. Toegelicht wordt dat er een effect is van € 1,12 miljoen.^{qq} Dit heeft verband met hogere baten (-€ 4,42 miljoen) ontvangen van het Rijk voor tegemoetkoming van de uitbetaalde energietoelagen. Daarnaast zijn door een toegepaste verlaging van de uitkeringsfactor de baten uit de algemene uitkering lager (€ 5,54 miljoen). De gemeenteraad is hierover geïnformeerd via een raadsinformatiebrief (8241801). Daarnaast is in de decembercirculaire hogere baten (-€ 4,57 miljoen) van het Rijk ontvangen vanuit decentralisatie-uitkeringen.^{rr} Het is niet duidelijk waar het restant van € 0,3 miljoen vandaan komt.

^{mmm} Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 29.

ⁿⁿ Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 317.

^{oo} Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 49.

^{pp} Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 318.

^{qq} Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 103.

^{rr} Gemeente Zaanstad, *Jaarstukken 2023*, p. 103.

Bijlage 2 Programma Indicatoren

Wij hebben in onderstaande tabel voor de eerste drie begrotingsprogramma's (Kansengelijkheid, Verstedelijking en Duurzaamheid) de stand van de indicatoren opgenomen. In de tabel is aangegeven of een indicator gelijk of hoger is dan de streefwaarde (groen), lager dan de streefwaarde (geel) of in het geheel niet is gemeten (grijs). Het cijfer geeft het aantal indicatoren aan. In totaal zijn in de drie genoemde begrotingsprogramma's 35 indicatoren opgenomen:

Programmaonderdeel	Indicatoren		
1.1 Onderwijs	2	1	
1.2 Actief Burgerschap	2	1	
1.3 Werk, participatie en inburgering		2	
1.4 Armoede en schuldenaanpak			2
2.1 Stedelijke ontwikkeling	3	1	
2.2 Openbare ruimte		4	
2.3 Mobiliteit	2	2	
2.4 Investerings- en transformatiefonds			
2.5 Gebiedsontwikkeling	2	1	1
2.6 Grondzaken en Vastgoed	2		
3.1 Klimaatbestendig en groene en gezonde omgeving	1	2	1
3.2 Klimaatneutraal			3
3.3 Circulair Zaanstad 2050			1